

RECENZJE I OMÓWIENIA

***Użyteczni dla Kościoła. 550 lat fundacji Klasztoru Paulinów na Skalce*, red. Mariusz Tabulski OSPPE, Karolina Kalinowska, Wydawnictwo „Paulinianum”, Kraków-Skałka 2004, 316 stron (ISBN 978-83-66783-59-1)**

Miłośnicy historii oraz kultury monastycznej otrzymują kolejne monumentalne dzieło, stanowiące jakby kontynuację książki noszącej tytuł *Paulini 550 lat na Skalce* (tekst: Karolina Kalinowska, zdjęcia: Janusz Rosikoń, „Paulinianum” 2022). Monografia, o której mowa w niniejszej prezentacji, również wpisuje się w obchody 550-lecia fundacji klasztoru paulińskiego w Krakowie na Skalce. Klasztor ten, powołany do życia w 1472 roku, był ostatnią piętnastowieczną fundacją paulińską. O jego wyjątkowości zadecydowała osoba fundatora, sławnego dziejopisarza Jana Długosza, kanonika krakowskiego, jak również samo miejsce, uświęcone męczeńską śmiercią biskupa Stanisława ze Szczepanowa, patrona Królestwa Polskiego (dziś głównego patrona Polski).

Nic zatem dziwnego, iż książkę rozpoczyna zbiór materiałów o tematyce historycznej zatytułowany: *Doświadczenie dziejów*. Stanowi on pierwszą część dzieła. Składają się nań autoryzowane teksty referatów wygłoszonych podczas sesji historyczno-pastoralnej, która odbyła się 19 maja 2022 roku w auli paulińskiego Wyższego Seminarium Duchownego (WSD) z okazji 550. rocznicy fundacji klasztoru skałecznego przez Jana Długosza. W sumie jednak książka zawiera cztery części. Druga z nich, nosząca tytuł: *Pamięć i tożsamość*, zawiera między innymi okolicznościowe wypowiedzi św. Jana Pawła II czy bł. Stefana kardynała Wyszyńskiego dotyczące Skałki. Z kolei trzecia część, opatrzona tytułem: *Laudamus Te*, kryje w sobie rodzaj dziękczynnych impresji lub refleksyjnych wspomnień ze strony osób związanych z klasztorem, sanktuarium męczeństwa św. Stanisława i paulińskim WSD. Natomiast czwarta część ma tytuł: *Kronika roku jubileuszowego*. Jest bowiem prezentacją zdjęć czy swoistą kroniką wydarzeń, wizualnie dokumentującą rzeczywistość Skałki w dobie jej jubileuszu. Na szczególną uwagę zasługują teksty zawarte w pierwszej części.

Wyjątkowy charakter mają oczywiście wypowiedzi Jana Pawła II (także Karola kard. Wojtyły) i Stefana kard. Wyszyńskiego umieszczone w części dru-

giej, ale nie są one czymś nowym, gdyż widnieją już we wcześniejszych publikacjach. Natomiast teksty z części pierwszej zostały opracowane specjalnie na okoliczność jubileuszu i w tej postaci udostępnione są czytelnikowi po raz pierwszy. Dlatego warto je w tym miejscu przynajmniej wymienić. Jako pierwszy zabrał głos prof. Marek Daniel Kowalski, historyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), podejmując temat: *Jan Długosz i fundacja klasztoru Paulinów na Skalce*. Z kolei dr Marcin Grala, historyk z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (UPJPII) wygłosił referat nt. *Jan Długosz i Skalka. Wokół duchowych motywacji fundatora*. Poszerzeniem tych rozważań o wątek stricte pauliński było wystąpienie dra Grzegorza Prusa OSPPE, historyka z paulińskiego Instytutu Teologicznego. Przedłożył on temat: *Paulini na Skalce*. Następnie prof. Anna Bojęś-Białasik z Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej wraz z doktorantami Instytutu Archeologii UJ - Agatą Kucia i Jakubem Nawrotem, zaprezentowali stan swoich ustaleń badawczych, nadając im nazwę: *Badania i ekspozycja murów średniowiecznej zabudowy na Skalce w Krakowie*. Dopełnieniem tej części, będącej zapisem wspomnianej sesji historyczno-pastoralnej, były ponadto dwa interesujące referaty. Jeden z nich, to *Zarys problematyki artystycznej i konserwatorskiej zespołu kościoła i klasztoru na Skalce*, autorstwa prof. Bogusława Krasnowolskiego z Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie. Natomiast drugi referat, będący dziełem prof. Jacka Poleskiego z Instytutu Archeologii UJ, został zatytułowany: *Średniowieczny kościół św. Michała Archaniola i św. Stanisława i klasztor Paulinów na Skalce w Krakowie w świetle badań archeologicznych i architektonicznych*.

Omawiane dzieło zawiera również teksty stanowiące zapis referatów charakteryzujących współczesną rolę Skalki w kontekście wyzwań religijnych, pastoralnych i społecznych (a nawet politycznych). W książce widnieją więc następujące referaty: *Kościół powszechny i Kościół lokalny: Skalka paulinów* (prof. Andrzej Napiórkowski OSPPE z Instytutu Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu UPJPII), *Inspiracje polityczne w religijnym i moralnym statusie krakowskiej Skalki* (autorem jest piszący te słowa) oraz *Wyszyński i Skalka* (prof. Dominik Zamiatąła z Instytutu Historii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego).

Jednak książka jest interesująca nie tylko ze względu na teksty o charakterze historyczno-pastoralnym. Warto ją przeczytać chociażby z uwagi na część trzecią zatytułowaną: *Laudamus Te*. Zawarte są w niej przepiękne świadectwa osób, dla których Skalka jest czymś więcej niż zespołem klasztoro-sanktuaryjnym czy architektoniczną perłą czystego baroku. Nie jest dla nich zwyczajnym „miejscem nad Wisłą”, lecz nade wszystko urzeka ich swoim duchowym blaskiem. Nie ulega wszakże wątpliwości, że w świadomości wielu Polaków Skalka postrzegana jest jako nośnik wartości religijnych i narodowych mający swój *genius loci*. Aby się o tym przekonać, dla przykładu wystarczy zajrzeć do testu Karoliny Kalinowskiej noszącego tytuł: *Dom na Skale*. Oto jego dłuższy passus, który z niebanalnym literackim polotem uwydatnia wyjątkowość Skalki:

„[W Krakowie], wypełnianym systematycznie przez wyrastające tu kolejne *loca sacra*, wiążące się ze świętymi, którzy w dawnych wiekach chodzili tymi ulicami, a teraz otacza ich już *fama sanctitatis*, Skałka wiodła prym od piastowskich czasów. W tej atmosferze *felix saeculum Cracoviae*, począwszy od 1492 roku, kolejni ojcowie i bracia paulini przybywali tutaj, aby przejmować powierzone im duchowe dziedzictwo i przekazywać je dalej, wzbogacone o wkład własnego pokolenia.

Wszystko to znajduje się w skonkretyzowanej formie barokowego zespołu kościoła i zabudowań klasztornych - jednolitej, uporządkowanej, logicznej i spójnej. Wspomagani artystycznym talentem i rzemieślniczym kunsztem zatrudnianych fachowców, ojcowie paulini stworzyli dzieło o dogłębnie zaplanowanej treści duchowej. (...) Kościół jest jak barokowa muzyka - z jedną linią melodyczną, powracającą wciąż na coraz to nowych poziomach brzmień. Takim był na wieki przed tym, zanim po raz pierwszy przyprowadzili mnie tu rodzice, i taki wchodzi w przyszłość kolejnych wieków. Przetrwał próbę czasów, które nie były łaskawe ani dla Kościoła, ani dla zakonu paulińskiego, ani dla polskiego narodu. Charyzmat paulinów i dziedzictwo kulturowe Polaków, którego stali się strażnikami, zanurzone w tyglu dziejowych zawieruch, okazały się godnymi przetrwania właśnie tu, na Skałce, w duchowości czystej jak złoto” (s. 250-251).

Wprawdzie frazę o duchowości „czystej jak złoto” trzeba oczywiście potraktować jako rodzaj literackiej przesady, tym niemniej słowa te stanowią autentyczne świadectwo umiłowania krakowskiej (paulińskiej) Skałki, inspirowane jej religijną i kulturową spuścizną. Oby ta inspiracja udzieliła się każdemu czytelnikowi prezentowanej książki!

Jan Mazur *OSPPE*